

GRZEGORZ ŚWIECARZ

RECEPCJA MUZYCZNO-LITURGICZNEJ REFORMY
SOBORU WATYKAŃSKIEGO II W DIECEZJI OPOLSKIEJ:
MIĘDZY TRADYCYJĄ A WSPÓŁCZESNOŚCIĄ

WPROWADZENIE

Założenia Episkopatu Polski dotyczące wprowadzania posoborowej reformy liturgicznej, analizowane z perspektywy czasu, okazały się wyważone i trafne. Oparte były zarówno na dokumentach rzymskich, jak i lokalnych kryteriach oraz możliwościach realizacyjnych specyficznych dla Polski. Reformy te miały na celu przede wszystkim duszpasterskie wsparcie wiernych, dlatego też okres ich wdrażania został przedłużony na bliżej nieokreślony czas.

Recepcja reformy Soboru Watykańskiego II w Polsce musiała uwzględnić specyfikę lokalnej religijności, w szczególności silnie zakorzenione formy pobożności ludowej. Tradycje te starano się harmonijnie włączyć do nowoczesnej liturgii, co stanowiło istotne wyzwanie. W diecezji opolskiej, gdzie przenikały się wpływy kultur polskiej, niemieckiej i czeskiej, proces recepcji był szczególnie złożony i wieloaspektowy.

W niniejszym artykule autor przyjmuje, że recepcja oznacza nie tylko wdrażanie reform liturgicznych, ale także ich adaptację do lokalnych warunków i potrzeb duszpasterskich, z uwzględnieniem kulturowego kontekstu regionu. Proces ten obejmuje zarówno oficjalne działania instytucji kościelnych, jak i reakcje społeczności wiernych na wprowadzane zmiany.

Wnioski prezentowane w artykule wysnute zostały na podstawie analizy przede wszystkim źródeł pisanych, takich jak dokumenty kościelne, śpiewniki oraz materiały związane z działalnością muzyczno-liturgiczną w diecezji opolskiej. Oprócz tego, istotnym elementem analizy były prace badawcze

Ks. dr GRZEGORZ ŚWIECARZ – adiunkt, Akademia Nauk Stosowanych WSGE im. Alcide De Gasperi w Józefowie; adres do korespondencji: ul. Henryka Sienkiewicza 4, 05-410 Józefów; e-mail: swieczarz@op.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9007-0907>.

dotyczące praktyk muzycznych i liturgicznych w Polsce, które pomagają w ukazaniu szerszego kontekstu recepcji reform.

Przyjęta metodologia opiera się na analizie źródeł pierwotnych, takich jak dokumenty liturgiczne i kościelne, oraz literatury przedmiotu związanej z reformą muzyczno-liturgiczną. W artykule autor dokonuje także syntezy danych historycznych i muzycznych, aby przedstawić całościowy obraz recepcji reform w diecezji opolskiej. Koncentruje się on także na analizie implementacji reformy liturgicznej w kontekście muzycznym, co stanowi główną oś badawczą. Istotne jest także wskazanie specyficznych warunków lokalnych, które miały wpływ na przebieg tej recepcji, jak również opis kluczowych postaci, które odegrały ważną rolę w procesie reformy muzyki kościelnej w diecezji opolskiej¹.

1. ODNOWA LITURGICZNA W DIECEZJI OPOLSKIEJ

Za czasów bp. Franciszka Jopa prowadzono intensywne działania mające na celu wprowadzenie zreformowanych obrzędów sakramentów oraz innych celebracji liturgicznych. W diecezji opolskiej stopniowo wprowadzano nowe obrzędy, m.in.: w 1972 r. – chrzest dzieci, w 1973 r. – bierzmowanie, w 1974 r. – małżeństwo. Proces wdrażania odnowionej liturgii mszalnej trwał około pięciu lat. Inicjatywy te nie ograniczały się jedynie do wprowadzenia nowych form liturgii, lecz również później podejmowano starania o jej teologiczne pogłębienie. Ważnym elementem tych działań były szkolenia dla dekanalnych referentów liturgicznych, które miały na celu zwiększenie zrozumienia nowej liturgii².

Jednocześnie rozwijano formację służby liturgicznej na poziomie dekanalnym i diecezjalnym, ze szczególnym uwzględnieniem służby muzycznej diakonów i lektorów. Równoległe z wprowadzaniem nowych ksiąg liturgicznych podejmowano prace redakcyjne nad rewizją dotychczasowych modlitewników oraz podręczników do nauki religii. Prace nad korektą modlitewnika *Droga do nieba* trwały prawie 10 lat (1968-1978).

W okresie posługi biskupiej Alfonsa Nossola odnowa liturgiczna w diecezji opolskiej była realizowana na wielu płaszczyznach. Oprócz wprowadzania

¹ Por. Helmut J. SOBECZKO, „Recepcja reformy i odnowy liturgicznej w Polsce”, w: *Wprowadzenie soborowej odnowy liturgicznej*. Sympozja nr 34, red. Erwin Mateja i Rudolf Pierskała (Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 2003), 71.

² Przykładowo: 26 marca 1976 r. główny wykład w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim wygłosił ks. prof. W. Schenk na temat: *Teologia i duchowość Modlitw Eucharystycznych*.

nowych ksiąg liturgicznych dokonano również odnowy tzw. pobożności ludowej, starając się harmonijnie połączyć tradycję (*vetera*) z nowymi formami (*nova*). Efektem tych prac było wydanie w 1981 r. *Agendy liturgicznej*, która przyczyniła się do zachowania wielu cennych nabożeństw i zwyczajowych obrzędów stosowanych w duszpasterstwie parafialnym w diecezji opolskiej. Istotnym elementem zmian za czasów abp. Nossola było wprowadzenie nowych obrzędów, takich jak: w 1976 r. – obrzędy pogrzebowe, w 1978 r. – namaszczenie chorych, w 1981 r. – sakrament pokuty, w 1982 r. – liturgia godzin, w 1985 r. – Komunia św. i kult Eucharystii poza Mszą św., a w 1988 r. – wtajemniczenie chrześcijańskie dorosłych. Duszpasterstwo za rządów abp. Nossola skupiało się na podstawowych praktykach religijnych, czyli na uczestnictwie we Mszy św. niedzielnej i świątecznej, spowiedzi wielkanocnej, Komunii św., chrzczeniu dzieci, zawieraniu katolickich małżeństw i organizowaniu katolickich pogrzebów³.

Kontynuatorem wprowadzanych zmian był bp Andrzej Czaja. Na szczególną uwagę zasługuje przekształcenie Studium Muzyki Kościelnej w Diecezjalny Instytut Muzyki Kościelnej w Opolu, który skoncentrował się na działalności edukacyjnej, koncertowej oraz wydawniczej.

Kościół w Polsce, mimo pewnych trudności i niedoskonałości, podjął drogę recepcji reformy i odnowy liturgii posoborowej. Proces ten nie został jednak w pełni zakończony. Recepcja reformy liturgicznej trwa nadal, co wymaga aktywnego zaangażowania zarówno duchowieństwa, jak i wiernych. Badania nad recepcją soborowej Konstytucji o liturgii w diecezji opolskiej wykazały, że odnowa liturgiczna musiała uwzględniać lokalne uwarunkowania historyczne, co wpłynęło na specyfikę życia religijnego i liturgicznego, w tym na dwujęzyczność liturgii. Kwerenda nad recepcją soborowej reformy liturgicznej wskazuje, że jej wprowadzanie jest procesem ciągłym i niezakończonym, zwłaszcza w kontekście stałej formacji duchowieństwa i wiernych⁴.

2. POMIĘDZY ORTODOKSJĄ A HETEROPRAKSJĄ

Tematyka nowych poszukiwań w obszarze praktyki liturgiczno-muzycznej w Polsce po Soborze Watykańskim II opiera się na dwóch kluczowych

³ Helmut J. SOBECZKO, red., *Agenda liturgiczna diecezji opolskiej. Nabożeństwa, poświęcenia i błogosławieństwa* (Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża, 1981).

⁴ Por. SOBECZKO, *Recepcja reformy i odnowy liturgicznej w Polsce*, s. 85.

przesłankach. Obydwie tłumaczą pewne braki w opracowaniu tego zagadnienia, w tym niedobór jednoznacznych ocen i wniosków⁵.

Pierwsza przesłanka dotyczy braku socjologicznych opracowań obejmujących rzetelne badania statystyczne, które opisywałyby rzeczywistą sytuację muzyki liturgicznej w Polsce pod względem repertuaru, personaliów, instytucji czy zasobów materialnych. Jeśli takie badania były przeprowadzane, to najczęściej ograniczały się do bardzo wąskiego zakresu praktyki muzyczno-liturgicznej, zwykle na terenie jednej parafii lub diecezji. W rezultacie próby syntetycznego opisu i oceny różnorodnych działań w obszarze muzyki liturgicznej opierają się głównie na analizie źródeł pośrednich, takich jak: rozporządzenia władz kościelnych (instrukcje, dokumenty synodalne, statuty organistów, ustalenia repertuarowe komisji muzycznych), wydawnictwa muzyczne, śpiewniki, materiały dla chórów i schol, programy studiów muzyki kościelnej, a także opinie z literatury fachowej. Ta baza danych przedstawia raczej postulaty niż rzeczywisty obraz muzyczno-liturgicznej praktyki⁶.

Druga przesłanka wskazuje na konieczność uwzględnienia kontekstu społecznego, politycznego i kulturowego, w jakim rozwijała się posoborowa działalność muzyczno-liturgiczna w Polsce. Wiele działań musiało być podejmowanych w specyficznych warunkach, związanych z ideologiczną walką z ówczesnym systemem politycznym, wrogim wobec Kościoła⁷.

Kościół w Polsce nie zaniedbał swoich obowiązków po Soborze Watykańskim II i stworzył odpowiednie instytucje oraz struktury, które miały wspierać rozwój muzyki liturgicznej oraz zapobiegać jej nadużyciom. Powołano m.in. Podkomisję ds. Muzyki Kościelnej przy Komisji Liturgicznej Konferencji Episkopatu Polski, a także analogiczne komisje w diecezjach. W 1979 r. wydano instrukcję Episkopatu Polski dotyczącą muzyki kościelnej, która wdrażała w Polsce założenia soborowe zawarte w dokumencie *Musicam sacram*⁸. W ślad za tym pojawiły się zarządzenia biskupów diecezjalnych, postanowienia synodów diecezjalnych oraz Synodu Plenarnego. Równocześnie rozwijano kształcenie muzykologów i muzyków kościelnych, szczególnie w Instytutach Muzykologii na KUL i ATK. Większość diecezji zorganizowała „kursy organistowskie”, a praktyką stały się dni formacji, rekolekcje i zjazdy

⁵ Por. Joachim WALOSZEK, „Nowe poszukiwania praktyki soborowej w Polsce”, w: „*Thesaurus musicae sacrae Summa Cura servetur et foveatur*”. *Historia i współczesność muzyki liturgicznej w Polsce 100 lat od wydania Motu proprio papieża Piusa X*, red. Stanisław Dąbek i Ireneusz Pawlak (Lublin: Wydawnictwo Polihymnia, 2004), 153.

⁶ Por. tamże.

⁷ Por. tamże, 154.

⁸ Por. tamże.

dla muzyków kościelnych oraz przeglądy chórów i schol. W wyniku tych działań powstały również nowe księgi liturgiczne, w tym *Śpiewnik liturgiczny*⁹.

W ramach posoborowych reform powstało wiele nowych kompozycji, m.in.: cykle ordinarium mszalnego w języku polskim, melodie do psalmów responsoryjnych, hymnów brewiarzowych czy pieśni litanijnych. W warstwie tekstowej dominowały parafrazy biblijnych i liturgicznych tekstów, a w warstwie muzycznej zauważalna była inspiracja chorałem gregoriańskim.

Jednakże działalność muzyczno-liturgiczna w Polsce spotykała się również z licznymi problemami. W repertuarach chórów i schol pojawiały się elementy tandetne i kiczowate, a w miejsce właściwego śpiewu liturgicznego wprowadzano piosenki religijne. Dochodziło również do wykorzystywania przestrzeni kościołów do organizowania koncertów muzyki świeckiej. Powstała także szeroka panorama twórczości, której celem było pogodzenie doskonałości formy z prostotą muzyki użytkowej, przystępnej dla przeciętnych wykonawców i słuchaczy¹⁰.

Problemem w propagowaniu osiągnięć polskiego środowiska muzycznego pozostaje niski poziom ogólnej kultury muzycznej i śpiewaczej w polskich kościołach, wynikający m.in. z braku dobrych zespołów muzycznych. Odpowiednia formacja muzyczna wiernych wymagałaby systematycznego wprowadzania sztuki muzycznej na wysoki poziom, co wiązałoby się z wychowaniem wiernych do jej percepcji, stanowiącej pożądaną formę uczestnictwa w liturgii¹¹.

Nie udało się również uniknąć przesadnych uproszczeń liturgii lub jej dostosowania do powszechnie panujących gustów, co prowadziło do rozluźnienia związku między sztuką muzyczną a liturgią. Ciekawym spostrzeżeniem jest, że w okresie posoborowym dominowały msze łacińskie, a mało uwagi poświęcono aktywnemu zaangażowaniu wiernych w liturgię, co wynikało m.in. z braku determinacji ze strony muzyków¹².

3. TWÓRCZOŚĆ MUZYCZNO-KOŚCIELNA

Konstytucja o liturgii świętej Soboru Watykańskiego II (*Sacrosanctum Concilium*) stawia przed muzykami kościelnymi szczególne wyzwania, apelując, aby dbali o rozwój muzyki sakralnej i pielęgnowali jej skarbiec.

⁹ Por. WALOSZEK, „Nowe poszukiwania praktyki soborowej w Polsce”, 155.

¹⁰ Por. tamże, 156-157.

¹¹ Stanisław DĄBEK, *Twórczość mszalna kompozytorów polskich XX wieku. 1900-1995* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996), 290.

¹² Por. WALOSZEK, „Nowe poszukiwania praktyki soborowej w Polsce”, 158.

Muzycy, którzy są „przejęci duchem chrześcijańskim”¹³, zostali powołani do wzbogacania tradycji muzyki liturgicznej poprzez komponowanie, aranżowanie i odpowiednie interpretowanie utworów muzycznych zgodnych z zasadami odnowionej liturgii. W diecezji opolskiej szczególną uwagę poświęca się tym zadaniom, co widać w dbałości o muzyczne piękno liturgii, gdzie śpiew stanowi integralną część każdego nabożeństwa. Recytowane msze należą do rzadkości, a bogate formy muzyczne są obecne w liturgii codziennej, co świadczy o świadomej recepcji zasad Soboru Watykańskiego II.

Warto podkreślić, że recepcja reformy liturgiczno-muzycznej w diecezji opolskiej nie polegała jedynie na wdrożeniu nowych norm, ale także na intensywnej formacji muzycznej duchowieństwa, kleryków, organistów i wiernych. Dzięki temu w praktyce liturgicznej pojawiły się nowe cykle mszalne oraz inne opracowania muzyczne, które weszły do powszechnego użytku w parafiach. Kluczową rolę odegrały również takie publikacje, jak *Chorał Opolski* oraz śpiewnik *Droga do nieba*. Te wydawnictwa, obejmujące zarówno części stałe Mszy św., jak i melodie liturgii godzin, stanowiły nie tylko narzędzie liturgiczne, ale także punkt odniesienia dla przyszłych muzycznych działań Kościoła opolskiego¹⁴.

Recepcja reformy liturgicznej miała swoje wyzwania, zwłaszcza w kontekście wprowadzenia języków narodowych do liturgii. Kościoły lokalne, w tym diecezja opolska, musiały stworzyć nowy repertuar muzyczny, który spełniałby zarówno wymogi teologiczne, jak i artystyczne. W tym procesie twórcy muzyczni, w tym kompozytorzy, pedagodzy i organiści, odgrywali kluczową rolę, wprowadzając nowe kompozycje, które stopniowo były zaszczipiane w różnych regionach Polski. Recepcja reformy była więc złożonym procesem, który wymagał nie tylko dostosowania nowych zasad do lokalnych potrzeb, ale także twórczego zaangażowania w budowanie nowej tożsamości muzyki liturgicznej.

Posoborowa reforma liturgiczno-muzyczna w diecezji opolskiej była procesem dynamicznym, opartym na twórczej adaptacji wskazań Soboru Watykańskiego II, szczególnie tych zawartych w *Sacrosanctum Concilium*. Jednym z głównych wyzwań reformy była konieczność wdrożenia nowych form muzyki liturgicznej, dostosowanych do wymagań języków narodowych oraz zmian w praktykach liturgicznych. Kluczową rolę w tym procesie odegrali

¹³ SOBÓR WATYKAŃSKI II, „Konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium*”, w: *Sobór Watykański. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, red. Julian Groblicki i Eugeniusz Florowski (Poznań: Pallottinum, 1986), nr 121.

¹⁴ Por. Maciej LAMM, „Twórczość mszalna kompozytorów diecezji opolskiej od początku jej istnienia.”, praca dyplomowa, mps. Warszawa, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, 2014, 3.

lokalni muzycy, kompozytorzy i pedagodzy, którzy nie tylko wprowadzali nowe kompozycje do liturgii, ale również aktywnie uczestniczyli w kształtowaniu muzycznej tożsamości diecezji opolskiej. Szczególnie istotna była działalność Alfreda Bączkowicza, Józefa Chudalli, ks. Grzegorza Poźniaka oraz innych twórców, którzy swoim wkładem twórczym i organizacyjnym przyczynili się do pełniejszej recepcji reformy liturgicznej.

Alfred Bączkowicz, organista katedry opolskiej, był jedną z czołowych postaci w implementacji reform liturgicznych w diecezji. Jego twórczość, zarówno kompozytorska, jak i pedagogiczna, wpłynęła na rozwój muzyki kościelnej na poziomie diecezjalnym. Bączkowicz urodził się 3 grudnia 1939 r. w Radzionkowie i kształcił się w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Katowicach. W 1973 r. rozpoczął posługę organisty w katedrze pw. Krzyża Świętego w Opolu, gdzie jego działalność wykraczała poza tradycyjną rolę organisty. Był zaangażowany w tworzenie Studium Organistowskiego w Opolu (dziś Diecezjalny Instytut Muzyki Kościelnej), gdzie kształcił kolejne pokolenia organistów, wykładając harmonię i grę na organach¹⁵.

Bączkowicz brał także czynny udział w redakcji kluczowych dzieł muzycznych, czterotomowego *Chorału Opolskiego* oraz *Chorału Droga do nieba*¹⁶, które stały się fundamentem nowego repertuaru liturgicznego diecezji. Jego kompozycje, w tym Msza F-dur „Dziękczynna”, *Missa rogativa* oraz *Msza wielkopostna*, są wykorzystywane w liturgii do dzisiaj¹⁷. Znaczący wkład Bączkowicza w reformę obejmował także harmonizacje licznych pieśni liturgicznych oraz opracowania dialogów mszalnych, które były szeroko rozpowszechniane wśród muzyków kościelnych podczas spotkań formacyjnych¹⁸.

Obok Alfreda Bączkowicza znaczącą postacią w procesie recepcji reformy muzyczno-liturgicznej w diecezji opolskiej był Józef Chudalla. Urodzony w 1958 r. w Luboszycach, ukończył Studium Muzyki Kościelnej w Opolu w 1977 r., a następnie studiował w Instytucie Muzykologii Kościelnej KUL. Od 1983 r. pełnił funkcję organisty w opolskiej katedrze, a w 1984 r. został dyrygentem chóru katedralnego. Chudalla, podobnie jak Bączkowicz, brał udział w pracach redakcyjnych nad *Chorałem Opolskim* oraz *Chorałem Droga do nieba*, a także opracowywał harmonizacje pieśni kościelnych, które do

¹⁵ Por. Ewelina SZENDZIELORZ, *Oblicza kultury muzycznej katedry Podwyższenia Krzyża Świętego w Opolu po 1945 roku* (Opole: SINDRUK-DIMK, 2019), 59.

¹⁶ Por. Dominika GORGOSZ, *Z Alfredem Bączkowiczem rozmawia Dominika Gorgosz*, (seria: Śląska Fermata nr 1) (Opole: SINDRUK-DIMK, 2019), 19-28.

¹⁷ Por. LAMM, „Twórczość mszalna kompozytorów diecezji opolskiej”, 10.

¹⁸ Por. SZENDZIELORZ, 105-107.

dzisiaj są wykorzystywane w liturgii¹⁹. Jego twórczość, w tym *Święty Jacku, patronie nasz* oraz inne utwory chóralne, stanowiła istotny wkład w rozwój muzyki kościelnej w diecezji opolskiej²⁰.

Inną wybitną postacią był ks. Grzegorz Poźniak, muzyk, muzykolog i dyrektor Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu. Poźniak, urodzony w 1971 r., zdobył wykształcenie teologiczne na Uniwersytecie Opolskim oraz muzykologiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim²¹. Jego twórczość, zarówno kompozytorska, jak i badawcza, była ściśle związana z posoborową reformą liturgiczną. W 2006 r. uzyskał stopień doktora za pracę dotyczącą scholi liturgicznej w świetle reformy Soboru Watykańskiego II. Jako referent ds. muzyki kościelnej w Kurii Diecezjalnej w Opolu, Poźniak odegrał kluczową rolę w kształtowaniu współczesnej muzyki liturgicznej w diecezji. Jego kompozycje, takie jak *Msza I* i *Msza II*, a także pieśni na Adwent i okres wielkanocny, w znaczący sposób wzbogaciły repertuar diecezjalny²².

Warto również wspomnieć o Gabrieli Czurlok, która wniosła istotny wkład w rozwój muzyki organowej w diecezji opolskiej. Absolwentka Akademii Muzycznej w Katowicach oraz Hochschule für katholische Kirchenmusik und Musikpädagogik w Ratyzbonie, specjalizuje się w pedagogice gry na organach. Jej twórczość obejmuje m.in. preludia chorałowe oraz ćwiczenia pedałowe oparte na polskich pieśniach kościelnych²³. Czurlok, podobnie jak inni twórcy związani z diecezją opolską, kładzie duży nacisk na edukację muzyczną, prowadząc kursy interpretacji literatury organowej²⁴.

Kolejnym zasłużonym muzykiem jest Hubert Prochota, który po ukończeniu Studium Muzyki Kościelnej w Opolu oraz studiów muzykologicznych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, stał się jednym z czołowych organistów i dyrygentów diecezji. Jego działalność pedagogiczna i artystyczna, obejmująca zarówno grę na organach, jak i dyrygenturę chóralną, przyczyniła się do wzbogacenia muzycznej tradycji diecezji opolskiej²⁵.

Michał Blechinger, urodzony 30 stycznia 1981 r. w Prudniku, jest jednym z czołowych współczesnych muzyków kościelnych diecezji opolskiej. Jego edukacja muzyczna rozpoczęła się pod kierunkiem ks. Jana Żmudy, proboszcza

¹⁹ Por. SZENDZIELORZ, *Oblicza kultury muzycznej*, 66.

²⁰ Por. tamże.

²¹ Por. Antoni REGINEK, *Słownik biograficzny muzyków kościelnych i twórców religijnej kultury muzycznej na Górnym Śląsku* (Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2018), 262.

²² Por. LAMM, „Twórczość mszalna kompozytorów diecezji opolskiej”, 13.

²³ Por. REGINEK, *Słownik biograficzny*, 72.

²⁴ Notka biograficzna sporządzona 24 IX 2024 r. przez Gabrielę Czurlok.

²⁵ Por. REGINEK, *Słownik biograficzny*, 265.

rodzinnej parafii Świętej Trójcy w Rudziczce. W 1998 r. Blechinger ukończył z wyróżnieniem Studium Muzyki Kościelnej w Opolu w klasie organów prowadzonej przez mgr. Alfreda Bączkowicza. Kontynuując swoją edukację, w 2008 r. ukończył z wyróżnieniem Akademię Muzyczną w Krakowie, gdzie studiował w klasie organów dr. Marka Wolaka. Jego rozwój artystyczny wspierany był również poprzez stypendium w ramach programu Socrates-Erasmus w Hochschule für Musik und Darstellende Kunst we Frankfurcie nad Menem, gdzie studiował pod kierunkiem wybitnych muzyków – prof. Daniela Rotha (organy) oraz doc. Petera Reuleina (improwizacja). Michał Blechinger doskonalił swoje umiejętności także podczas licznych kursów mistrzowskich, a jego działalność koncertowa, zarówno solowa, jak i kameralna, obejmuje występy w Polsce oraz za granicą. Od 2007 r. pełni funkcję organisty w parafii Matki Nieustającej Pomocy w Opolu-Nowej Wsi Królewskiej, a także nauczyciela organów i harmonii w Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej w Opolu, gdzie dzieli się swoją wiedzą z młodymi muzykami kościelnymi²⁶.

Kolejną postacią godną uwagi w kontekście współczesnej muzyki liturgicznej diecezji opolskiej jest Maciej Lamm, urodzony w 1989 r. w Kędzierzynie-Koźlu. Lamm ukończył Państwową Szkołę Muzyczną II stopnia im. Fryderyka Chopina w Opolu w 2008 r., a następnie kontynuował studia na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie, które ukończył w roku 2015. Jego kariera zawodowa obejmuje posługę organisty w kościele św. Michała Archanioła w Opolu w latach 2015-2017 oraz od 2017 r. pełni funkcję głównego organisty katedry Podwyższenia Krzyża Świętego w Opolu. Jako wykładowca Diecezjalnego Instytutu Muzyki Kościelnej w Opolu w latach 2015-2020 Lamm uczył organów, fortepianu oraz praktyki muzyczno-liturgicznej. Ponadto, od 2009 r. pełni funkcję kierownika organizacyjnego letnich Międzynarodowych Kursów Muzycznych w Opolu, które odbywają się od roku 1990. Lamm był również członkiem zespołu redakcyjnego, który przygotował akompaniament organowy do zbioru *Psallite Domino Sapienter* (Opole, 2019) oraz *Zwycięzca śmierci* (Opole, 2021). Jest także autorem wielu melodii psalmów responsoryjnych oraz ponad 100 harmonizacji pieśni, akłamacji przed Ewangelią i innych śpiewów liturgicznych²⁷.

W diecezji opolskiej powstaje wiele nowych kompozycji, które doskonale wpisują się w lokalny repertuar muzyczny i liturgiczny Śląska Opolskiego. Muzyka tworzona przez kompozytorów opolskich, choć zakorzeniona w tradycji, stanowi istotny element współczesnej liturgii. Warto podkreślić, że każdy

²⁶ Notka biograficzna sporządzona 19.09.2024 r. przez Michała Blechingera.

²⁷ Notka biograficzna sporządzona 20.09.2024 r. przez Macieja Lamma.

z kompozytorów nie tylko wzbogaca repertuar liturgiczny, ale także pełni funkcję pośrednika w przekazywaniu wiary poprzez swoje kompozycje, które stają się integralną częścią modlitwy i kultu.

Recepcja posoborowej reformy liturgiczno-muzycznej w diecezji opolskiej była więc procesem, w którym kluczową rolę odegrali miejscowi muzycy. Ich zaangażowanie w tworzenie nowych kompozycji, harmonizacji pieśni oraz opracowań liturgicznych przyczyniło się do rozwoju bogatego repertuaru muzycznego, który nie tylko odpowiadał wymogom reformy, ale także ubogacał liturgię na tym terenie.

ZAKOŃCZENIE

Recepcja muzyczno-liturgicznej reformy Soboru Watykańskiego II w diecezji opolskiej była procesem złożonym, wymagającym twórczego podejścia do adaptacji soborowych wytycznych w kontekście lokalnych uwarunkowań kulturowych i religijnych. Przenikanie się wpływów różnych tradycji – polskiej, niemieckiej i czeskiej – nadawało specyficzny charakter procesowi implementacji reformy, który łączył nowoczesne wytyczne z głęboko zakorzenionymi formami pobożności ludowej.

Jednym z głównych wyzwań, z którymi zmierzyła się diecezja opolska, było dostosowanie muzyki liturgicznej do języka polskiego oraz rozwój nowego repertuaru, który odpowiadałby zarówno wymogom liturgicznym, jak i artystycznym. Dzięki zaangażowaniu wybitnych lokalnych twórców, takich jak Alfred Bączkowicz, Józef Chudalla, ks. Grzegorz Poźniak, Gabriela Czurlok, Hubert Prochota, Michał Blechinger i Maciej Lamm, udało się stworzyć bogaty repertuar muzyczny, który nie tylko spełniał wymogi reform, ale także znacząco ubogacał liturgię.

Kluczową rolę odegrały działania edukacyjne i formacyjne, które zapewniły odpowiednie przygotowanie zarówno duchowieństwa, jak i świeckich do pełniejszego uczestnictwa w zreformowanej liturgii. Kształcenie muzyków kościelnych w Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej w Opolu oraz liczne inicjatywy: kursy, rekolekcje i przeglądy chórów, przyczyniły się do podniesienia poziomu muzyki liturgicznej i wzmocnienia jej roli w życiu religijnym diecezji.

Recepcja posoborowej reformy liturgicznej w diecezji opolskiej nie była procesem jednoetapowym – była to ciągła adaptacja i rozwój, który wymagał zaangażowania zarówno na poziomie instytucji kościelnych, jak i wspólnot

lokalnych. Muzyka liturgiczna stała się nie tylko wyrazem wiary, ale także narzędziem integracji wiernych z liturgią oraz sposobem na kultywowanie i przekazywanie dziedzictwa kulturowego.

Wnioski z recepcji reformy w diecezji opolskiej podkreślają znaczenie muzyki liturgicznej jako elementu integralnego w liturgii, który może być zarówno modlitwą, jak i formą zaangażowania wiernych. Proces ten, mimo trudności i wyzwań, świadczy o głębokim zakorzenieniu tradycji muzycznych diecezji opolskiej oraz ich otwartości na współczesne potrzeby Kościoła. Reformy liturgiczne Soboru Watykańskiego II wciąż inspirują dalsze poszukiwania w dziedzinie muzyki liturgicznej, a przykład diecezji opolskiej pokazuje, że tradycja i nowoczesność mogą tworzyć harmonijną całość, która ubogaca życie liturgiczne i duchowe wspólnoty.

BIBLIOGRAFIA

- DĄBEK, Stanisław. *Twórczość mszalna kompozytorów polskich XX wieku. 1900–1995*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1996.
- GORGOSZ, Dominika. *Z Alfredem Bączkiewiczem rozmawia Dominika Gorgosz* (seria: Śląska Fermata, nr 1). Opole: SINDRUK-DIMK, 2019.
- LAMM, Maciej. *Twórczość mszalna kompozytorów Diecezji Opolskiej od początku jej istnienia*. Praca dyplomowa, mps. Warszawa: Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, 2014.
- REGINEK, Antoni. *Słownik biograficzny muzyków kościelnych i twórców religijnej kultury muzycznej na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2018.
- SOBECZKO, Helmut J. (red.). *Agenda liturgiczna diecezji opolskiej. Nabożeństwa, poświęcenia i błogosławieństwa*. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża, 1981.
- SOBECZKO, Helmut J. „Recepcja reformy i odnowy liturgicznej w Polsce”. W: *Wprowadzenie soborowej odnowy liturgicznej* (Sympozja, nr 34), red. Erwin Mateja i Rudolf Pierskała, 63–87. Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, 1999.
- SOBECZKO Helmut J. „Specyfika życia religijnego parafii górnośląskich”. *Roczniki Teologiczne Śląska Opolskiego* 17, nr 1(1997): 143–159.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II. „Konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium* (4 XII 1963)”. W: *Sobór Watykański. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, red. Julian Groblicki i Eugeniusz Florkowski. Poznań: Pallottinum, 1986.
- SZENDZIELORZ Ewelina. *Oblicza kultury muzycznej katedry Podwyższenia Krzyża Świętego w Opolu po 1945 roku*. Opole: SINDRUK-DIMK, 2019.
- WALOSZEK Joachim. „Nowe poszukiwania praktyki soborowej w Polsce”. W: *„Thesaurus musicae sacrae Summa Cura servetur et foveatur”. Historia i współczesność muzyki liturgicznej w Polsce. 100 lat od wydania Motu proprio papieża Piusa X*, red. Stanisław Dąbek i Ireneusz Pawlak, 153–160. Lublin: Wydawnictwo Polihymnia, 2004.

RECEPCJA MUZYCZNO-LITURGICZNEJ REFORMY
SOBORU WATYKAŃSKIEGO II W DIECEZJI OPOLSKIEJ:
MIĘDZY TRADYCJĄ A WSPÓŁCZESNOŚCIĄ

Streszczenie

Artykuł analizuje recepcję muzyczno-liturgicznej reformy Soboru Watykańskiego II w diecezji opolskiej, zwracając szczególną uwagę na adaptację soborowych wytycznych w kontekście lokalnych uwarunkowań kulturowych i religijnych. Proces wdrażania reformy był złożony i obejmował zarówno oficjalne działania instytucji kościelnych, jak i oddolne inicjatywy twórców muzyki sakralnej. Kluczową rolę odegrali lokalni muzycy, kompozytorzy i pedagodzy, tacy jak Alfred Bączkiewicz, Józef Chudalla czy ks. Grzegorz Poźniak, którzy swoim zaangażowaniem przyczynili się do rozwoju nowego repertuaru muzycznego i harmonijnego połączenia tradycji z nowoczesnością. Artykuł przedstawia szczegóły procesu recepcji reformy, ukazując, jak działania edukacyjne, formacyjne i redakcyjne przyczyniły się do wzmocnienia roli muzyki w liturgii oraz kultywowania jej dziedzictwa. Wnioski sugerują, że recepcja reformy jest nadal procesem dynamicznym, a muzyka liturgiczna pełni kluczową funkcję w integracji wiernych z liturgią i podtrzymywaniu tradycji Kościoła w diecezji opolskiej.

Słowa kluczowe: Sobór Watykański II; reforma liturgiczna; muzyka sakralna; diecezja opolska; recepcja reformy; tradycja; współczesność

THE RECEPTION OF THE MUSICAL AND LITURGICAL REFORM
OF THE SECOND VATICAN COUNCIL IN THE DIOCESE OF OPOLE:
BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

Summary

The article analyzes the reception of the musical and liturgical reform of the Second Vatican Council in the Diocese of Opole, with particular focus on the adaptation of conciliar guidelines within the context of local cultural and religious conditions. The process of implementing the reform was complex, involving both official actions by Church institutions and grassroots initiatives by sacred music creators. Key roles were played by local musicians, composers, and educators, such as Alfred Bączkiewicz, Józef Chudalla, and Fr. Grzegorz Poźniak, whose dedication contributed to the development of a new musical repertoire that harmoniously blended tradition with modernity. The article details the reception process, highlighting how educational, formative, and editorial efforts strengthened the role of music in liturgy and preserved its heritage. The findings suggest that the reception of the reform remains a dynamic process, and liturgical music plays a crucial role in integrating the faithful with the liturgy while maintaining the Church's traditions in the Diocese of Opole.

Keywords: Second Vatican Council; liturgical reform; sacred music; Diocese of Opole; reception of reform; tradition; modernity